

Методично указание за реда и начина на съобщаване на подозирани нежелани лекарствени реакции от медицинските специалисти

Настоящото методично указание определя реда за съобщаване на нежелани лекарствени реакции (НЛР) от медицинските специалисти към Изпълнителна агенция по лекарствата (ИАЛ), съгласно изискванията на Закона за лекарствените продукти в хуманната медицина (ЗЛПХМ), публикуван в ДВ бр.31 на 13.04.2007 г. и последващи изменения и Наредба № 2 за изискванията към събирането, потвърждаването и предоставянето на информация за нежелани лекарствени реакции и към съдържанието и формата на спешните доклади за съобщения за нежелани лекарствени реакции и периодичните доклади за безопасност, публикувана в ДВ. бр.24 на 04.03.2008 г.

Методичното указание съдържа:

1. Законово определени задължения на медицинските специалисти за съобщаване на НЛР.
2. Определение на най-често използваните термини.
3. Указание за начините, по които може да бъде направено съобщение за подозирана НЛР.
4. Попълване на формуляр за НЛР.
5. Някои практически съвети и отговори на често задавани въпроси.
6. Информация за конфиденциалност при боравенето с предоставената информация.
7. Оценка и съхранение на получената информация.
8. Значение на събраната информация и кратка история на проследяването на лекарствената безопасност.

1. ЗАКОНОВО ОПРЕДЕЛЕНИ ЗАДЪЛЖЕНИЯ НА МЕДИЦИНСКИТЕ СПЕЦИАЛИСТИ ЗА СЪОБЩАВАНЕ НА НЛР.

Съгласно чл. 183 от ЗЛПХМ, медицинските специалисти са задължени да съобщават незабавно на ИАЛ и притежателя на разрешението за употреба (ПРУ) **всяка подозирана сериозна или неочаквана нежелана лекарствена реакция**, независимо от това дали лекарственият продукт е употребяван или не в съответствие с утвърдената Кратка характеристика на продукта (КХП).

В съответствие с чл. 4. (1) от Наредба № 2, гражданите следва да съобщават на медицинските специалисти нежеланите лекарствени реакции при употреба на лекарствени продукти.

2. ОПРЕДЕЛЕНИЕ НА НАЙ-ЧЕСТО ИЗПОЛЗВАНИ ТЕРМИНИ.

Медицински специалисти: лекари, лекари по дентална медицина, магистър-фармацевти, медицински сестри, акушерки, медицински лаборанти, фелдшери и помощник-фармацевти.

Съобщение за подозирана нежелана лекарствена реакция: документирана информация за една или повече подозирани нежелани реакции, свързани с употребата на един или повече лекарствени продукти от един пациент.

Нежелана лекарствена реакция: всеки нежелан и непредвиден отговор към лекарствен продукт, който се проявява при приложение на продукта в дози, нормално използвани за лечение, профилактика или диагностика на заболяване при хора или за възстановяване, корекция или модифициране на физиологична функция.

За **неочаквана** се счита всяка нежелана лекарствена реакция, която не е посочена в кратката характеристика на продукта или чийто характер, тежест или изход не отговарят на посочените в кратката характеристика на продукта.

За **подозирана** се счита всяка нежелана лекарствена реакция, за която съобщителят или притежателят на разрешението за употреба предполага, че има възможна причинно-следствена връзка с приемания лекарствен продукт.

За **сериозна** нежелана реакция се счита всеки неблагоприятен ефект в здравното състояние, който е станал причина за смъртен изход, непосредствена опасност за живота, хоспитализация или удължаване на срока на хоспитализация, значителни или трайни увреждания, инвалидизация и вродени аномалии, липса на ефект в животозастрашаващи ситуации. Подлежат на съобщаване като сериозни и нежелани лекарствени реакции, които са с медицинска значимост или изискват медицинска интервенция.

Кратка характеристика на продукта (КХП) - обобщение на одобрената информация за употреба на продукта, която е предназначена за медицинските специалисти и съдържа всички важни характеристики на продукта, включително профила на безопасност. Кратките характеристики на

разрешенията за употреба на лекарствени продукти в Р. България са публикувани на Интернет страницата на ИАЛ в рубриката Информация за медицинските специалисти/Лекарства:

http://www.bda.bg/index.php?option=com_content&view=article&id=70&Itemid=81&lang=bg

EPAR (**European public assessment report**)-Европейски публичен оценъчен доклад, който се публикува на страницата на ЕМА (<http://www.ema.europa.eu>) за лекарствените продукти получили разрешение от Европейската Комисия по централизирана процедура.

Притежател на разрешението за употреба – физическо или юридическо лице, което носи отговорност за пуснатите на пазара лекарствени продукти.

Сигнал - съобщена информация за възможна причинно-следствена връзка между нежелано събитие и лекарство, когато връзката е непозната или недостатъчно добре документирана до момента. Обикновено е необходимо повече от едно съобщение за генериране на сигнал.

3. УКАЗАНИЕ ЗА НАЧИНИТЕ, ПО КОИТО МОЖЕ ДА БЪДЕ НАПРАВЕНО СЪОБЩЕНИЕ ЗА ПОДОЗИРАНА НЛР.

Съобщение за НЛР може да бъде направено по един от следните начини:

1. Чрез попълване на Формуляр за съобщение за НЛР, съгласно приложение № 1 на Наредба № 2/04.03.2008 г.

Изпълнителната агенция по лекарствата разпространява адресиран, самозалепващ се формуляр, оцветен в сигнален жълт цвят (виж практически съвети).

Попълненият формуляр се изпраща на адрес:

Изпълнителна Агенция по Лекарствата
Дирекция “Контрол на лекарствената употреба”
Отдел “Лекарствена безопасност”
ул. Дамян Груев № 8
1303, гр. София

Формуляр за съобщение за НЛР-съгласно приложение №1 на Наредба № 2:

СЪОБЩЕНИЕ ЗА НЕЖЕЛАНИ ЛЕКАРСТВЕНИ РЕАКЦИИ

- Уважаеми колеги, чрез тази карта съобщавайте всички сериозни или неочаквани подозирани нежелани реакции, наблюдавани при употреба на лекарствени продукти, разрешени за употреба в Р. България.
- Вписвайте съпътстващата терапия, както и тази, която е приложена в предходните 1 месец преди появата на нежеланата реакция.
- При проблеми, възникнали по време на бременност, при аборт или поява на конгенитални малформации, съобщете всички лекарства, употребявани по време на бременността.
- Не се отказвайте от изпращане на съобщението при липса на част от посочената информация, необходима за попълване на жълтата карта.
- При необходимост използвайте допълнителен лист.

Пациент (инициали):	Възраст:	Пол ☐ М ☐ Ж
----------------------------	-----------------	---

Нежелани лекарствени реакции (НЛР) кратко описание:	Продължителност на НЛР:	
	от: (дд,мм,гггг)	до: (дд,мм,гггг)

Подозирани/и лекарствен/и продукт/и:		Дневна доза	Начин на приложение	Продължителност на приложението:		Показания:
Търговко име/ ПРУ	лек.форма/доза единица			от: (дд,мм,гггг)	до: (дд,мм,гггг)	

Други лекарствени продукти:						

<p>Подозираният лекарствен продукт е:</p> ☐ спрян ☐ лечението продължава ☐ намалена доза ☐ неизвестно	<p>НЛР е довела до:</p> ☐ хоспитализация ☐ удължаване на хоспитализацията ☐ животозастрашаващо състояние ☐ вродени аномалии ☐ друго с медицинска значимост/ изискващо интервенция ☐ нищо от изброените	<p>Исход от НЛР:</p> ☐ оздравял без последствия: <ul style="list-style-type: none"> НЛР е лекувана НЛР не е лекувана ☐ оздравял с последствия ☐ лечението(на НЛР) продължава ☐ неизвестен ☐ смърт-дата
<p>Предходна употреба на същия лекарствен продукт/активно вещество:</p> ☐ да ☐ не ☐ неизвестно		

Коментар (анамнестични данни, алергии, лечение на НЛР, други)
 свръхчувствителност наркотици бременност тютюнопушене алкохол

Връзка между заподозряното лекарство и нежеланата реакция:
 1. сигурна 2. вероятна 3. възможна 4. невероятна 5. условна 6. неклассифицируема

ИМЕ НА СЪОБЩИТЕЛЯ:

Специалност:
 Телефон:

Адрес:
 Дата:

2. Възможно е директно попълване on-line на формуляр за съобщаване на нежелани лекарствени реакции, достъпен на Интернет страницата на ИАЛ:

http://www.bda.bg/images/stories/yellow_form/yellow_form.html

След попълване на формуляра се натиска бутона **SUBMIT**, за изпращане на съобщението. Чрез бутона **RESET** може да се анулира въведената до момента информация и попълването да започне отново.

Формулярът може да бъде отпечатван/копиран, попълван и изпращан по пощата.

3. Описание на наблюдаваната реакция може да бъде изпратено като писмо до ИАЛ в свободен текст.

4. За предаване на първоначална информация за НЛР към даден лекарствен продукт и/или молба за разяснения по формата на съобщаването може да се използва:

Тел.: 02 890 34 17

Факс: 02 890 34 34

E-mail: pharmacovig@bda.bg

**НЕЗАВИСИМО ОТ ИЗБРАНИЯ ОТ ВАС НАЧИН НА СЪОБЩАВАНЕ,
Е НЕОБХОДИМО ДА ПРЕДОСТАВИТЕ ИНФОРМАЦИЯ ЗА
КОНТАКТ!**

4. ПОПЪЛВАНЕ НА ФОРМУЛЯРА ЗА НЛР.

За да бъде прието за валидно дадено съобщение за НЛР е важно правилното попълване на формуляра за НЛР. Минималната необходима информация, която съдържа валидното съобщение е наличие на данни за лекарствен продукт, нежелана лекарствена реакция, пациент и съобщител. Поради това, съответните четири полета от формуляра за НЛР, съответстващи на гореизброените данни, се считат за задължителни. Липсата на информация макар и по едно от тези полета прави съобщението невалидно.

Правилното и подробно описание на данните в съобщението са важни за определяне на причинно-следствената връзка между наблюдаваната нежелана реакция и употребата на заподозрения лекарствен продукт.

Предоставяме разяснения по попълването на формуляра за НЛР.

Формулярът съдържа следните основни раздели:

Пациент (*инициали*) – поне едно от изброените: **инициали, възраст (или дата на раждане) и пол**. Тези данни са от особено значение за избягване на дублирани съобщения; за проследяване на случая (при необходимост) и за целите на оценката. Попълнени по искания начин, данните не разкриват самоличността на пациента.

Нежелани лекарствени реакции (НЛР) *кратко описание* - необходимо е кратко описание на реакцията. Тук трябва да се отбележи, ако реакцията преминава за минути или часове. Следващото поле е предназначено за обозначаване на продължителността на реакцията чрез попълване на данни за *начало от: дата, месец, година, до: дата, месец, година*.

Подозирани/и лекарствени/и продукти/и - попълва се **търговското име на лекарствения продукт и името на притежателя на разрешението за употреба**. Идентифицирането на лекарствения продукт изисква попълване също на **лекарствената форма, дозова единица** (напр. 2 mg/ml или 4 mg/ml), **назначената дневна доза** или приложеното количество, ако лекарството е спряно след еднократно приложение.

За ваксини и биологични продукти, както и за лекарствени продукти, за които има съмнение за отклонение в качеството се попълва и партидният номер.

Продължителност на приложението - начало от: **дата, месец, година** до: **дата, месец, година**.

Полето **показания** се отнася за показанията, за които е прилаган заподозреният лекарствен продукт. Съпътстващите заболявания се вписват в графа **коментар**.

Когато, въпреки употребата на комбинирана терапия, се подозира само един лекарствен продукт като причина за нежеланата реакция, в полето **“Подозирани/и лекарствени/и продукти/и”** се попълва информация само за този лекарствен продукт, а останалите продукти се посочват в следващия раздел – **“Други лекарствени продукти”**. За тях важи попълване на аналогични данни. В случай, че се подозират няколко лекарствени продукти за появата на наблюдаваната нежелана реакция (включително при съмнение за проява на лекарствено взаимодействие), данните за всеки от тези лекарствени продукти се попълват в поле **“Подозирани/и лекарствени/и продукти/и”**.

„Подозираният лекарствен продукт е”;

- „НЛР е довела до“;
- „Изход от НЛР“;
- „Предходна употреба на същия лекарствен продукт/активно вещество“;
- ”Коментар (анамнестични данни, алергии, лечение на НЛР, други)”.

Изброените пет полета от формуляра за докладване съдържат възможни отговори, като подходящите за случая се отбелязват в квадратчето преди отговора. Ако съобщителят прецени, в тях може да бъде добавена друга важна съответстваща информация. Обикновено в полето “**Коментар**” се добавя и друга важна за случая информация. Ако е необходимо се използва допълнителен лист (виж практически съвети).

Полето “**Връзка между заподозряното лекарство и нежеланата реакция**” е предназначено за попълване в ИАЛ след оценка на случая, където определянето на причинно-следствената връзка е утвърдено според модела на Световната здравна организация. Независимо от това, съобщителят може да даде своята оценка.

ИМЕ НА СЪОБЩИТЕЛЯ - името и данните за контакт на съобщителя са абсолютно необходими за приемане на съобщението за действително. Задължително се оставя обратна връзка – контакт със съобщителя за потвърждаване, че той действително е направил съобщението. Данните на съобщителя се пазят при строга конфиденциалност в Изпълнителна агенция по лекарствата. Само при изрично съгласие на съобщителя, неговите данни могат да бъдат предоставени на притежателя на разрешението за употреба с цел последният да направи допълнително проучване на случая.

Прилагаме примерно попълнен формуляр:

СЪОБЩЕНИЕ ЗА НЕЖЕЛАНИ ЛЕКАРСТВЕНИ РЕАКЦИИ

- Уважаеми колеги, чрез тази карта съобщавайте всички сериозни или неочаквани подозирани нежелани реакции, наблюдавани при употреба на лекарствени продукти, разрешени за употреба в Р. България.
- Вписвайте съпътстващата терапия, както и тази, която е приложена в предходните 1 месец преди появата на нежеланата реакция.
- При проблеми, възникнали по време на бременност, при аборт или поява на конгенитални малформации, съобщете всички лекарства, употребявани по време на бременността.
- Не се отказвайте от изпращане на съобщението при липса на част от посочената информация, необходима за попълване на жълтата карта.
- При необходимост използвайте допълнителен лист.

Пациент (инициали): XXX	Възраст: 48 г.	Пол × М ☐ Ж
-------------------------	----------------	---------------------------------------

Нежелани лекарствени реакции (НЛР) <i>кратко описание:</i> Пациентът е получил: световъртеж около двадесет минути след прием на една таблетка XXX, пристъп на задух, оток на устните и езика, хипотония и моментна загуба на съзнание. Налага се намеса на спешна помощ и хоспитализация. На следващия ден реакциите отзвучават.	Продължителност на НЛР:	
	от: (дд,мм,гггг) 20.02.2009 г.	до: (дд,мм,гггг) 21.02.2009 г.

Подозрян/и лекарствен/и продукт/и:		Дневна доза	Начин на приложение	Продължителност на приложението:		Показания:
Търговко име/ ПРУ	лек.форма/доза единица			от: (дд,мм,гггг)	до: (дд,мм,гггг)	
Търговко име XXX (еналаприл)/ ПРУ XXX	Табл. 5 mg	1 табл. еднократно	Перорален	20.02.2009 г.	20.02.2009 г.	Есенциална артериална хипертония
Други лекарствени продукти:						
Търговко име XXX (верапамил)/ ПРУ XXX	Табл. 120 mg	2x1 табл.	Перорален	03.03.2008 г.	Продължава	Есенциална артериална хипертония

Подозираният лекарствен продукт е:

спрян
 лечението продължава
 намалена доза
 неизвестно

Предходна употреба на същия лекарствен продукт/активно вещество:

да
 не
 неизвестно

НЛР е довела до:

хоспитализация
 удължаване на хоспитализацията
 животозастрашаващо състояние
 вродени аномалии
 друго с медицинска значимост/ изискващо интервенция
 нищо от изброените

Изход от НЛР:

оздравял без последствия:
• НЛР е лекувана
• НЛР не е лекувана
 оздравял с последствия
 лечението(на НЛР) продължава
 неизвестен
 смърт-дата

Коментар (анамнестични данни, алергии, лечение на НЛР, други)
 свръхчувствителност наркотици бременност тютюнопушене алкохол

Връзка между заподозряното лекарство и нежеланата реакция:
1. сигурна 2. вероятна 3. възможна 4. невероятна 5. условна 6. неклассифицируема

ИМЕ НА СЪОБЩИТЕЛЯ: XXX
Специалност: XXXXX
Телефон: XXXXX

Адрес: XXXXX
Дата: 23.02.2009

Лист за допълнителна информация!!!!!!

Касае се за пациент с метаболитен синдром.
Артериалната хипертония (АХ) датира от около една година. В началото е постигнат задоволителен контрол с калциев антагонист, но около две седмици АХ показва стойности над 150/95 при многократни измервания.
При хоспитализирането на пациента е приложено лечение с кортикостероиди и антихистамини.
Анамнестични данни за свръхчувствителност към макролидни антибиотици.
Пушач от 25-годишна възраст.

5. Някои практически съвети и отговори на често задавани въпроси.

Не се колебайте да изпратите съобщение, дори когато не разполагате с всички необходими данни за попълване на формуляра! За валидно съобщение се приема съобщение, което има идентифицируем пациент, поне едно име на заподозрян лекарствен продукт, поне една нежелана лекарствена реакция и съобщител, с който е възможно да се осъществи връзка.

При използване на самозалепващия се формуляр с жълт цвят, след попълване, отлепете лентичката в горния край, прегънете на две равни части и залепете двата края. Така се получава адресиран до ИАЛ плик.

Ако използвате допълнителен лист, той трябва да бъде поставен в плика и прикрепен по подходящ начин. Необходимо е да поставите пощенска марка и да изпратите така полученото писмо по пощата.

Изпращайте съобщение не само, когато сте сигурни, но и когато се съмнявате в причинно-следствената връзка между лекарството и реакцията.

Ако нежеланата реакция е резултат от т. нар. лекарствени грешки, тя следва също да бъде съобщена. Лекарствена грешка е предвидимо събитие, което може да доведе до неправилна употреба на лекарствен продукт или увреждане на пациент и представлява грешка в предписването, приложението и/или отпускането. Такъв тип грешки, често се получават поради неясни означения върху опаковката, сходни имена на различни лекарствени продукти и др.

Съобщавайте нежелани лекарствени реакции дори и в случаите когато лекарственият продукт е употребен в противоречие с изискванията за употреба в одобрената кратка характеристика на продукта.

Свързаните с приложението на ваксини нежелани реакции се съобщават според изискванията на Наредба № 15 от 12 май 2005 г. за имунизациите в Република България (Издадена от Министерството на здравеопазването, обн. ДВ. бр.45 от 31 Май 2005 г., и последващи изменения).

За лекарствените продукти с биологичен произход, или когато има съмнение в качеството на продукта се отбелязва задължително партидният номер.

Особено важни са:

- съобщенията за нежелани реакции, наблюдавани при употребата на новоразрешени лекарства (нови за страната активни вещества или комбинации);
- всички заподозрени нежелани реакции в резултат на лекарствени взаимодействия;
- липса на лекарствен ефект при лекарствени продукти предназначени за лечение при животозастрашаващи ситуации, ваксини, контрацептиви;
- случаи на неправилна употреба, лекарствени грешки и злоупотреба с лекарства

6. ИНФОРМАЦИЯ ЗА КОНФИДЕНЦИАЛНОСТ ПРИ БОРАВЕНЕТО С ПРЕДОСТАВЕНАТА ИНФОРМАЦИЯ.

Информацията от Вашите съобщения се обработва при строго спазване на принципа за конфиденциалност. Идентичността на пациента никога не се разкрива. Идентичността на съобщителя може да бъде разкрита само с негово съгласие пред точно определени реципиенти, единствено с цел изясняване на случая.

7. ОЦЕНКА И СЪХРАНЕНИЕ НА ПОЛУЧЕНАТА ИНФОРМАЦИЯ.

След получаването на съобщението за подозирана НЛР, информацията последователно се оценява за валидност, сериозност, очакваност, причинно-следствена връзка. Информацията за валидните съобщения се включва в базата данни за нежелани лекарствени реакции на ИАЛ и се изпраща на всяко тримесечие за включване в базата данни на Световната здравна организация. Всички нежелани лекарствени реакции, оценени като сериозни, се изпращат в 15-дневен срок по електронен път до Европейската лекарствена агенция (EMA) за включване в базата данни на държавите от ЕС - EUDRAVIGILANCE и до съответния притежател на разрешението за употреба.

8. ЗНАЧЕНИЕ НА СЪБРАНАТА ИНФОРМАЦИЯ И КРАТКА ИСТОРИЯ НА ПРОСЛЕДЯВАНЕТО НА ЛЕКАРСТВЕНАТА БЕЗОПАСНОСТ.

Съобщаването от медицинските специалисти за подозирани НЛР, свързани с употребата на лекарствени продукти е въведено за пръв път през 1964 г. във

Великобритания, чрез така наречената “Система на жълтата карта”. И днес много страни в света, между които и Р. България работят по тази система. Проследяването на нежеланите лекарствени реакции в Р. България датира от 1974 г.

Балансът между ползите и рисковете при приложение на даден лекарствен продукт е показател от основно значение при лечението. Познанието ни за баланса полза/риск при разрешаването за употреба на даден продукт е относително ограничено. Това е неизбежно, защото всеки нов продукт трябва максимално бързо да достигне пациентите и на този етап познанията ни за неговия профил на безопасност се базират на проведените клинични изпитвания. Броят на пациентите в тези изпитвания неизбежно е ограничен и следователно липсва информация за по-рядко срещани, макар и тежки нежелани лекарствени реакции. В клиничните изпитвания пациентите се подлагат на лечението за ограничено време, следователно липсва информация за дългосрочен профил на безопасност. В клиничните изпитвания* са включени пациенти, които имат определени съпътстващи и ограничителни заболявания, респективно съпътстващо лечение, но неизбежно липсва информация за всички възможни съпътстващи патологии и лечения, които се срещат в реалната клинична практика. Именно това обяснява необходимостта от изпращане на съобщения за нежелани лекарствени реакции след разрешаването за употреба и употребата в реални клинични условия.

Важно е да се помни, че съобщенията, свързани с проследяване на лекарствената безопасност след пускане на пазара са за **подозирани** нежелани лекарствени реакции. В много случаи причинно-следствената връзка между нежеланата реакция и лекарството не може да се докаже. Наблюдаваният нежелан ефект може да се дължи на други причини. Незаменима е обаче ролята на съобщенията за нежелани лекарствени реакции в т. нар. генериране на сигнал. Веднъж генерирани, сигналите се проучват подробно като се търсят и анализират подобни съобщения във всички възможни източници на информация; залагат се епидемиологични проучвания, които могат да дадат доказателства за категорични заключения. Новата информация, която се събира може да промени първоначално установеното съотношение на риска и ползата. Когато отношението риск полза клони към риска се предприемат мерки за снижение на риска, а ако това е невъзможно, лекарственият продукт бива спрян от употреба. Пример за мерки, водещи до снижение на риска са добавени нови противопоказания, предупреждения, ограничения при употреба и др.

* Съобщаването на НЛР, получени в хода на клиничните проучвания не е обект на това указание.